

שבת במרחב הציבורי

פעילות "שוק שבת"

מטרות:

להבין ולהגדיר את הקונפליקט בנושא התחבורה הציבורית בשבת: שמירה על צביון יהודי במדינת ישראל מול שמירה על חופש מדת ועל חופש התנועה. להכיר גישות שונות לקיום השבת במרחב הציבורי. ללמוד מהי דעת תורה בנושא.

מבוא:

במדינת ישראל יש גישות שונות לנושא עיצוב פניה של השבת הציבורית, ולהן השפעות רבות: האם תתאפשר תחבורה ציבורית מסובסדת על ידי המדינה בשבת? האם ייפתחו מרכזי בילוי ומסחר? האם המדינה תאפשר טיסת מטוסים ופתיחה של נמל התעופה בשבת? ועוד ועוד. במדינת ישראל חיים כ-23% דתיים וחרדים וכ-32% מסורתיים (על פי הגדרה עצמית).

אם כן, מי יכריע? אילו מחירים משלם רוב הציבור החילוני-מסורתי? אילו מחירים משלמים הדתיים? האם הם מוצדקים? אילו זכויות נשללות? האם יש הצדקה לשלול זכויות של פרטים בחברה למען ערך ציבורי? הפעילות המוגשת כאן מאפשרת לתלמידים הדתיים לחוות את הדמויות השונות בחברה הישראלית, שכל אחת מהן מעוניינת להשפיע על עיצוב השבת במדינה לפי ההשקפה והערכים שלה. התלמידים מתבקשים ליצור את "השבת שלי" לפי הדמות אותה הם מייצגים.

אפשרות למעוניינים, שיעורי הכנה (לא חובה, מפני שהכנו עבורכם כרטיסי תוכן): כמה ימים לפני הפעילות יתבקשו התלמידים להביא כתבות, מאמרים, תמונות, פרסומים וכדומה, בנושא של תחבורה ציבורית בשבת.

אביזרים נלווים ותפאורה:

יש ליצור אי של שולחנות במרכז הכיתה. יש לפזר על אי השולחנות כתבות עיתונאיות ומאמרים בנושא הנדון, וכן להניח את מגילת העצמאות, ועוד ועוד. כדאי ורצוי להוסיף חומרי יצירה (מכחולים, צבעים, גיליונות נייר, פלסטלינה וחומרים נוספים כיד הדמיון הטובה). יש להניח כרטיסי דמויות (מצ"ב) מצולמים על שולחן הפעילות.

מהלך הפעילות:

התלמידים יבחרו דמות אחת מתוך ארבע הדמויות שבטבלה. לאחר מכן הם יתבקשו להכין גיליון "השבת שלי", עם נימוקים – על פי דעת הדמות הנבחרת – לאופן שבו צריכה להיראות השבת הציבורית והפרטית במדינה. לאחר מכן, התלמידים יתכנסו במליאת הכיתה להצגת התוצרים ולדיון מסכם.

מערך שיעור

דמויות "שוק שבת":

חנן נויגרשל

מי אני ומה דעתי?

אני בן 34, חרדי-ליטאי, מרגיש שאני נלחם את מלחמתה של השבת. בארץ ישראל צריך לשמור שבת. כך התורה ציוותה וכך עלינו לנהוג. שום דבר אחר לא רלוונטי. המדינה הזו כבר איבדה כל סממן יהודי, אנחנו מתרחקים מכל דבר שבקדושה ובדת, לפחות תשמרו על השבת. אני מבקש שהמדינה כמדינה תשמור על השבת מבחינה ציבורית.

יחסי לזכויות אדם: אני כפוף לחוקי התורה.

יחסי לשבת: שבת היא מה שכתוב בשולחן ערוך.

ו... יותר משישראל שמרו על השבת, שמרה השבת על ישראל.

שלי יחימוביץ'

מי אני ומה דעתי?

אני חברת כנסת, חילונית, מאמינה בשוויון בין אנשים ובזכותו של כל אדם לעצב את חייו כרצונו. יחד עם זאת אני מאמינה שהמסחר בשבת פוגע בשכבות החלשות שנאלצות לעבוד בשבת ולשרת את האדונים העשירים. הדרישה לתחבורה ולמסחר בשבת היא דרישה של בעלי הממון, שרוצים לעשות רווחים על חשבון הציבור גם ביום המנוחה היחיד שלהם.

יחסי לזכויות אדם: תומכת נלהבת.

יחסי לשבת: יחס חברתי-סוציאלי.

ו... שבת הוא יום חופשה ומנוחה, למען האדם, למען השוויון ולמען החירות!

מערך שיעור

הרב יעקב מידן

מי אני ומה דעתי?

ראש ישיבת הר-עציון. משתייך לדתיים הלאומיים, ומאמין באמונה שלמה בשמירת יום השבת כדת וכדין, אך מאמין גם בשלמות החברה ובחיוב שלנו למצוא דרכים לחיות בכבוד ביחד. כיוון שהשבת חשובה, ואופייה של המדינה הוא דבר מאוד חשוב, אני מציע פשרה: תרבות כן, מסחר לא! הכוונה היא שאלה שרוצים לבלות בשבת כחילוניים יוכלו לעשות זאת כרצונם, אך לא לפתוח מסחר שיהפוך את השבת ליום חול.

יחסי לזכויות אדם: בעד.

יחסי לשבת: אין כמו השבת, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

... דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום

בני אמסלם

מי אני ומה דעתי?

אני בן 30, ספורטאי מצטיין, עובד בכיר באינטל, וורקוהוליסט, בוגר הטכניון בהנדסת תוכנה וניהול.

אני מעוניין להרגיש חופש וחירות בחיי. לא רוצה לגור באיראן או במצרים. מעוניין לנפוש כשמתאים לי, לבלות במרכזי מסחר ובילוי כשמתאים לי, ולטוס כשמתאים לי, ולא רוצה שהמדינה תתערב בחיי ותנהל אותם. תנו לי להחליט לבד כיצד תיראה השבת שלי!

יחסי לזכויות אדם: זכויות אדם מעל הכל!

יחסי לשבת: כל אחד יחליט מהי שבת בשבילו.

... חיה ותן לחיות!

מערך שיעור

משפחת דרוק מחולון

מי אנחנו ומה דעתנו?

אנחנו משפחה רגילה, "עמך ישראל", מדליקים נרות ועושים קידוש, אך חלק מהשבת שלנו זה כדורגל ומשחק מטקות בים. ואי אפשר לוותר על "יומן" בטלוויזיה. אין לנו תחבורה ציבורית בשבת – וזה מאוד מפריע לנו! אנחנו לגמרי בעד השבת, ויחד עם זאת רוצים לנסוע, לבלות במסגרת היכולות והתנאים שלנו.

יחסנו לזכויות אדם: בעד.

יחסנו לשבת: בעד אבל תתחשבו בכולם.

... אדם באמונתו יחיה!

כרטיסי תוכן:

1.

בקביעת העיקרון של קיום יום מנוחה שבועי והועדתו בשבת חתר המחוקק להגשים שתי מטרות משולבות: ראשית, מטרה חברתית, לפיה ראוי לייחד יום מנוחה שבועי לכל אדם כדי שיוכל לנוח בו ממלאכתו, לשהות עם משפחתו או בחברת ידידים ולהתפנות לנופש ולבידור לפי בחירתו והעדפותיו. כן נועד יום המנוחה להגן על בריאותו של העובד ולהבטיח תנאי עבודה הוגנים. שנית, הועדת המנוחה בשבת נעשתה על רקע ציווי ההלכה ומסורת ישראל. מאיר שמגר, בג"ץ 5073/91 תאטראות ישראל בע"מ נ' עיריית נתניה

מערך שיעור

2.

ברוך בואך, שבת,
בואך ברוך,
הביאי נא עמך את המרגוע, את השלוה
שלאחר שבוע רב פנים של המולת עמל,
את החלל, שבתוכו אפשר לרקום
אינסוף של חלומות, ביחד ולבד,
את שעת המחילות שבה נוכל
לשמוע את פעימות לבו של הזולת.
שבת, ברוך בואך,
ברוך בואך, ברוך נרך.
(ברכה מקיבוץ משמרות, מתוך: מעין הברכות, הוצאת שיטים, מכון החגים הקיבוצי)

3.

שיר עם נקי
מילים: אהוד מנור; לחן: מתי כספי

<p>ערב יום שבת, שעה חמש עד שש, וכל אחד כמעט שוב מתחדש. בכל שבעה ימים המקלחות שרות, המים שוב חמים בצינורות. שביל באמצע, שביל בצד, חפופים אחד אחד. איזה ניקיון וסדר, איזה יופי של מצעד. מים וסבון, חשמל דופק שעון, ולא עושים חשבון עם החשבון.</p>	<p>מי בושם לפנים, חולצת שבת יפה זוג של לבנים להחלפה. ורגע של חלום לגוף ולנשמה, כולם אומרים "שלום" ו"מה נשמע?" אפילו גוף חורק מרגיש פתאום טרי וכל אחד שורק שיר עם נקי.</p>
---	--

מערך שיעור

4.

"שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך: ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמרך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך כמוך: וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויצאך ה' אלהיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת." (דברים ה', יא-טו)

5.

הרצון של מעסיקים להעסיק עובדים בשבת, שהלך והתגבר ככל שהתרבו העסקים הפועלים בשבת, הביא איסור זה פעמים לא מעטות לדיון בבית הדין לעבודה ובבית המשפט העליון. אחת הטענות שהועלו הייתה שהאיסור עומד בסתירה לחוק יסוד: חופש העיסוק. טענה זו נדחתה על ידי שופטת בית המשפט העליון, דליה דורנר, וזה נימוקה:

"אכן, איסור העבודה בשבת פוגע בחופש העיסוק, כפי שהוא מוגדר בסעיף 3 לחוק-יסוד: חופש העיסוק, שבו נקבע שכל אזרח או תושב של המדינה חופשי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח-יד. ברם, חוק-היסוד - ב"פסקת ההגבלה" שבסעיף 4 - מתיר פגיעה בחופש העיסוק, בחוק ההולם את ערכיה של המדינה, שנועד לתכלית...[אולי מיותר? אפשר למחוק?]. בענייננו, קביעת יום המנוחה ליהודים בשבת מגשימה את ערכיה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית.

שני ערכים אלה משתלבים בהרמוניה מלאה בחוק הנדון. ליום מנוחה לעובדים מטרה סוציאלית וחברתית, ואילו היהדות, שהנחילה לאנושות את הקונספציה של יום המנוחה השבועי, קידשה את יום השבת כיום המנוחה של בני העם היהודי. יום השבת הוא ערך לאומי לא פחות מאשר ערך דתי."

מערך שיעור

6.

שבת בבוקר
אריק איינשטיין
מילים: תרצה אתר
לחן: יוני רכטר

שבת בבוקר! יום יפה, אמא שותה המון קפה, אבא קורא המון עתון ולוי יקנו המון בלון.	אפשר ללכת לירקון, לשוט שם בסירה, או לטייל עד סוף הרחוב ולשוב בחזרה, אפשר לקטוף פרחים, כאלה שלא אסור, ואפשר ללכת עד הגן ולראות שהוא סגור.
---	---

7.

תבשיל של שבת ריחו נודף
אמר לו קיסר לר' יהושע בן חנניא:
"מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף?"
אמר לו:
"תבל (=תבלין) אחד יש לנו ושבת שמו, שאנו מטילים לתוכו וריחו נודף".
אמר לו:
"תן לי הימנו".
אמר לו:
"כל המשמר את השבת מועיל לו, ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו".
(בבלי שבת, קי"ט, ע"א)

8.

מהומה בטיב טעם בקרית חיים בשל פשיטת פקחי שבת

פקחים של משרד התמ"ת פשטו היום (שבת) על סניף טיב טעם בקרית חיים במסגרת אכיפת החוק האוסר פתיחה של בתי עסק בשבת. כדי להקטין את היקף העבירה החליט מנהל הסניף לשלוח חלק מן הקופאיות הביתה. במקום נוצרו תורים ארוכים וחלק מן הלקוחות הנזעמים נטשו עגלות מלאות והלכו הביתה בלי להשלים את הקנייה.